

Ajuntament de Copons

Estudi previ de projecte per la restauració de l'església de Sant Pere de Copons

DOCUMENT D'INFORMACIÓ BÀSICA

Redacció

Oriol Gili i Fort/ Clàudia Sanmartí i Martínez/ Gemma Serch i Andreu

M A T T E R S arquitectura, S.L.P

desembre de 2019

S E R V E I D E P A T R I M O N I A R Q U I T E C T Ò N I C L O C A L

Diputació
Barcelona

Àrea d'Infraestructures
i Espais Naturals

OBJECTE

A petició de l'Ajuntament de Copons, s'ha dut a terme un Estudi Previ de Projecte de l'església de Sant Pere de Copons. Aquesta església, sufragaria de la parroquial de Copons, es troba a uns 2km al nord-est del nucli urbà. Té origen medieval ha estat modificada al llarg del temps.

METODOLOGIA

En aquest Estudi Previ s'han realitzat un seguit d'estudis transdisciplinars per tal de tenir prou coneixements sobre l'edifici per poder determinar els seus valors patrimonials. S'ha fet un estudi històric amb recerca d'arxius, un aixecament gràfic de plànols i ortofotos, un estudi arqueològic no destructiu amb georadar i unes cales de restauració amb la intenció d'identificar possibles restes pictòriques als paraments. Amb tota aquesta informació, s'ha fet una valoració de l'edifici i unes propostes d'intervenció.

CONCLUSIONS

S'ha pogut determinar l'evolució històrica de l'església, amb les fortes modificacions sobre l'edifici primigeni romànic produïdes el 1831, però no s'han trobat restes pictòriques de gran interès. El seu estat de conservació no sembla preocupant, encara que sí que necessita urgentment millores significatives a la coberta per evitar filtracions i també control d'algunes esquerdes. La intervenció que es proposa, valorada econòmicament per fases, **vol ser molt subtil, mantenint la imatge exterior i interior actual, congelant en el temps l'estat de conservació que ens ha arribat i que forma part de la memòria històrica dels habitants de Copons.**

1. OBJECTIU DE L'ESTUDI PREVI DE PROJECTE

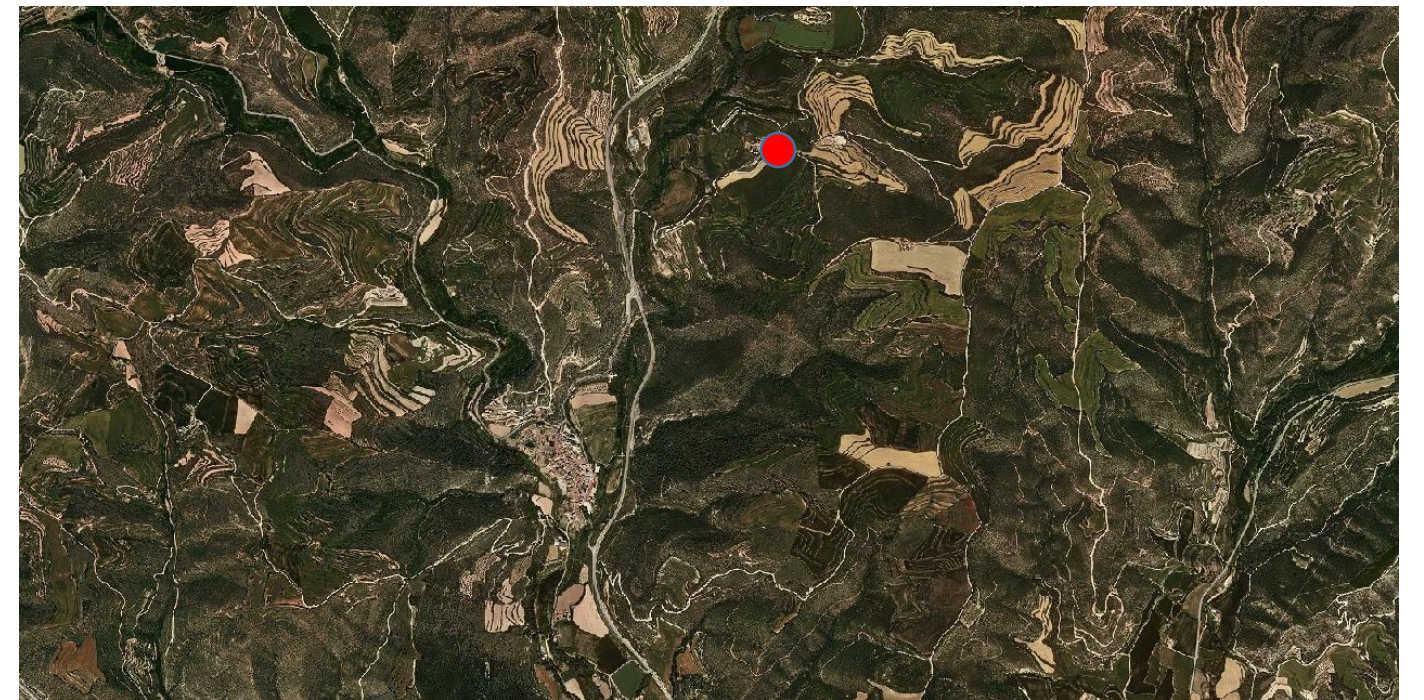
L'objectiu d'aquest Estudi Previ de Projecte és la investigació, documentació i anàlisi de Sant Pere de Copons en el seu entorn com a conjunt històric, cultural i paisatgístic per determinar-ne els valors patrimonials i per plantejar les actuacions de restauració que s'han considerat necessàries.

Els estudis parcials inclosos en aquest treball són:

- Aixecaments gràfics arquitectònics
- Prospecció amb georadar
- Estudi historicoartístic
- Cales de restauració

2. BREU DESCRIPCIÓ DE L'ESGLÉSIA

Denominació	Església o capella de Sant Pere de Comalats o de Copons
Municipi	Copons
Comarca	Anoia
Propietat	Bisbat de Vic, Arxiprestat de l'Anoia-Segarra. Sufragària de l'església Parroquial de Santa Maria de Copons
Època	Origen medieval, segle XII. Transformacions segle XIX
Ús original	Capella rural de Copons
Ús actual	Celebracions litúrgiques ocasionals
Superfície	98 m ²

@ ICGC Situació nucli de Sant Pere de Copons

Model 3D de l'estat actual de l'església per fotogrametria

L'edifici és una construcció d'origen medieval, d'una nau única de planta rectangular capçada a llevant un absis semicircular. Sobre la façana oest de l'església, s'alça un campanar d'espada.

La nau està coberta per una volta de maó de pla amb llunetes dividida en quatre trams separats per arcs faixons, mentre que l'absis és cobert amb una volta de quart d'esfera de pedra.

Aquest absis es troba separat de la nau mitjançant una paret de poca entitat que fa de suport al retaule de Sant Pere, que presideix l'altar major. L'espai de l'absis fa les funcions de sagristia, i té els paraments i la volta repicats deixant la pedra vista.

Vista interior

Mur de tancament absis, sense traves amb la fàbrica romànica original

Els paraments interiors presenten un revestiment continu, probablement un enguixat sobre l'estucat més antic. En els murs de migdia, ponent i nord hi ha un banc perimetral, en alguns trams d'obra arrebossada i en d'altres de fusta.

El paviment de l'església és de peces ceràmiques rectangulars col·locades en espina de peix.

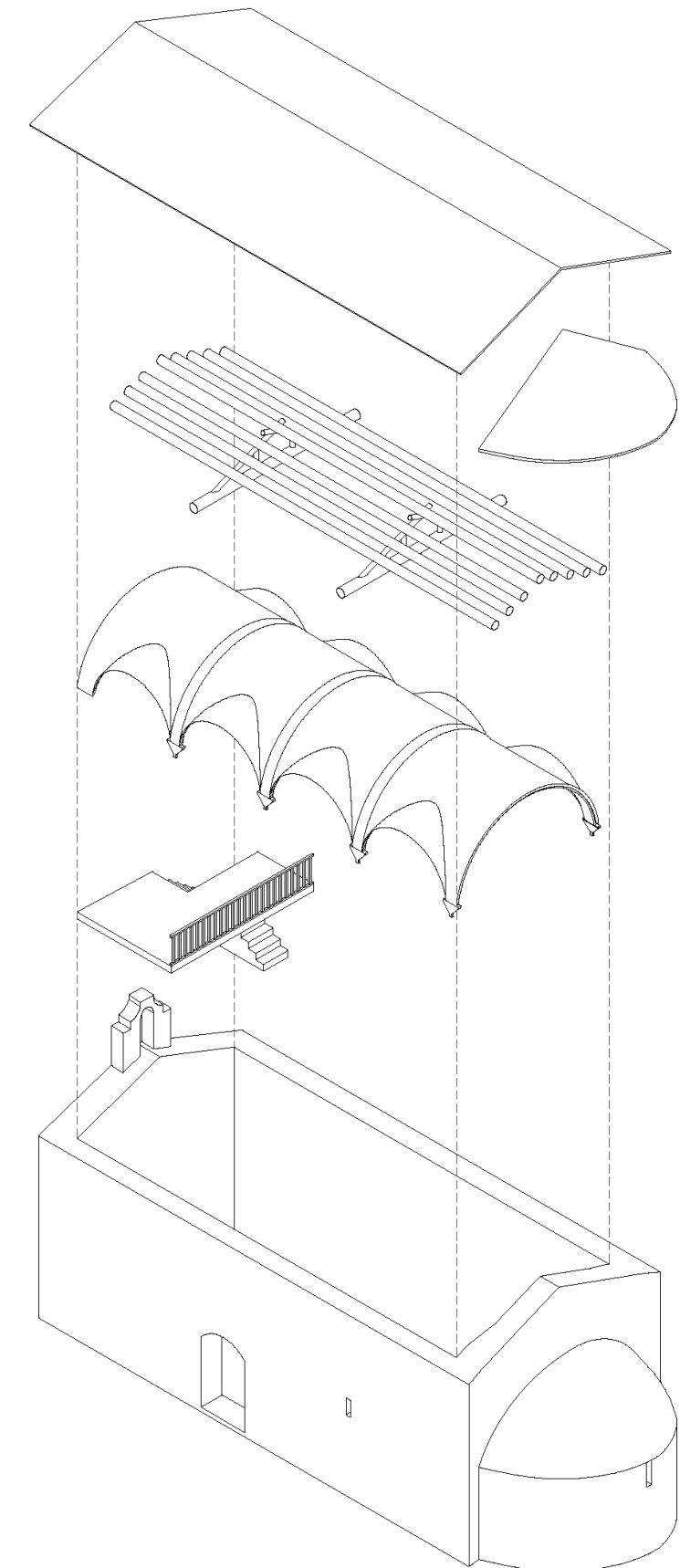

Paviment de peces ceràmiques

932 405 810

www.matters.cat \info@matters.cat

Axonometria constructiva església

Per sobre de l'extradós de la volta, hi ha una cambra d'aire sota coberta a la qual s'accedeix des del cor, a través d'una petita obertura feta a la volta. En aquesta cambra d'aire es pot observar l'extradós de la volta de la nau, amb les seves llunetes a la part inferior, i unes encavallades de fusta que suporten les bigues de fusta de la coberta a dues aigües acabada amb teules a llata per canal. **També es pot apreciar perfectament les traces de la volta de pedra original romànica.** Al llarg de tot el mur nord s'hi conserva encara l'arrencada d'aquesta volta, mentre que al mur est i oest només en resta la seva empremta.

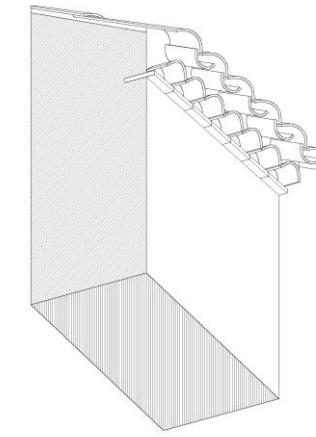

Vistes sota coberta, per sobre de l'extradós volta actual

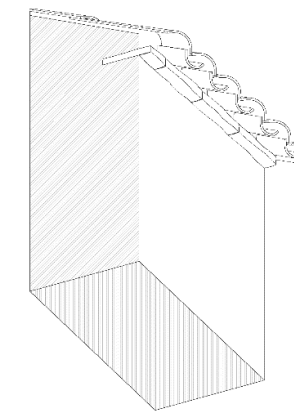

Restes de l'arrencada de la volta de pedra original

La façana sud està capçada per un doble ràfec de teula àrab. Les altres façanes, en canvi, presenten un ràfec de lloses de pedra. La coberta de l'absis, de forma troncocònica, també és de lloses de pedra. La nau està coberta a dues aigües, amb el carener en la direcció de l'eix longitudinal del temple i està acabada amb teules ceràmiques a llata per canal. La construcció presenta els paraments llisos, tot i que encara s'observen diversos forats de bastida. L'aparell original, és fet de carreus de pedra ben escairats i disposats en filades regulars presos amb morter de calç. En canvi, l'aparell de les reformes dutes a terme al temple no està tant ben definit, tot i que és força regular també.

Ràfec façana sud de peces ceràmiques i teula

Ràfec façana nord amb lloses de pedra i teula

Coberta absis lloses de pedra

Coberta nau de teula àrab

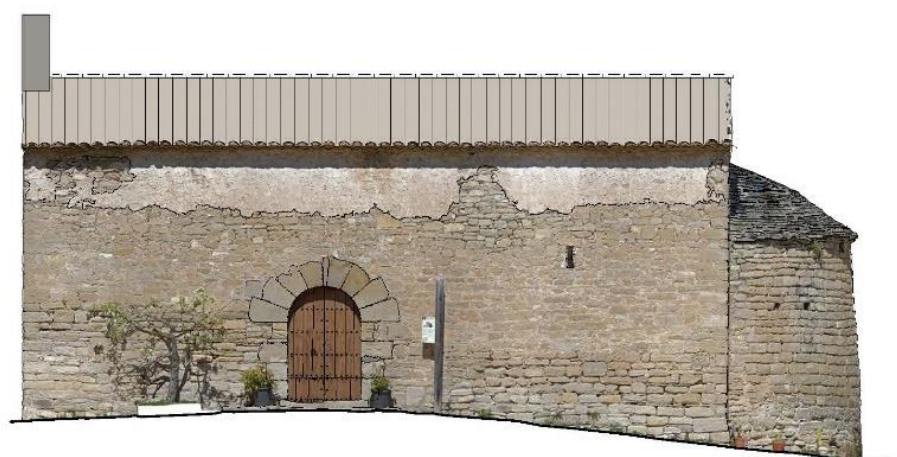
Parament est

Parament nord

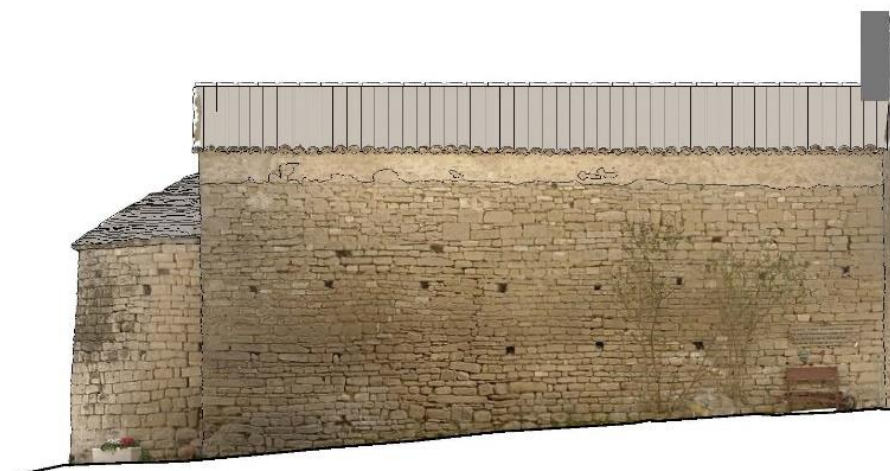
ALÇAT OEST

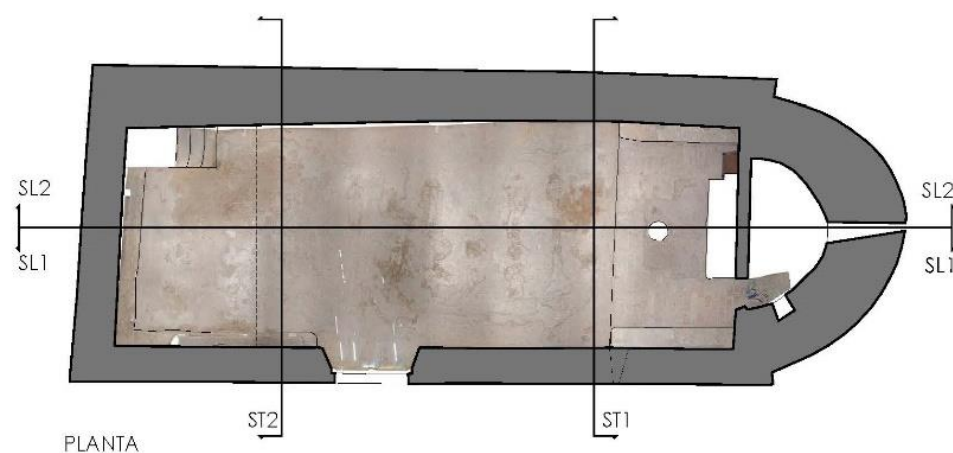
ALÇAT SUD

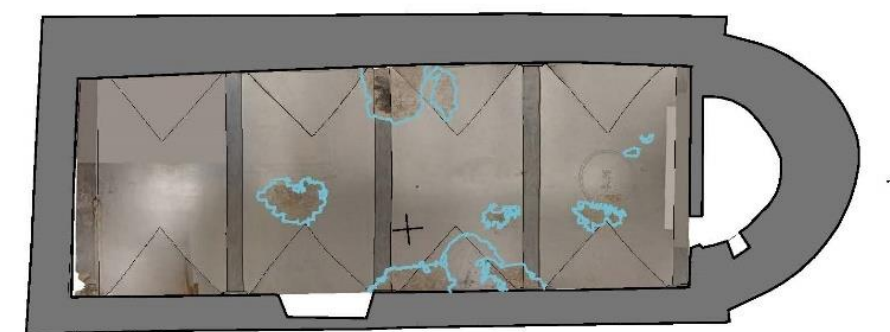
ALÇAT EST

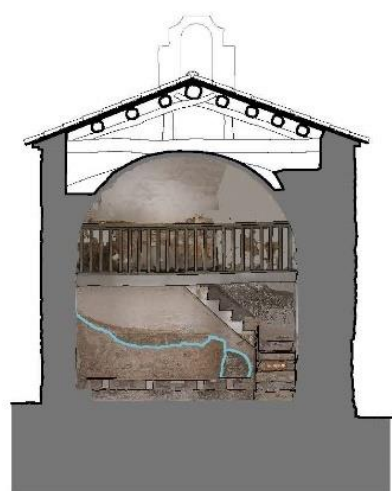
ALÇAT NORD

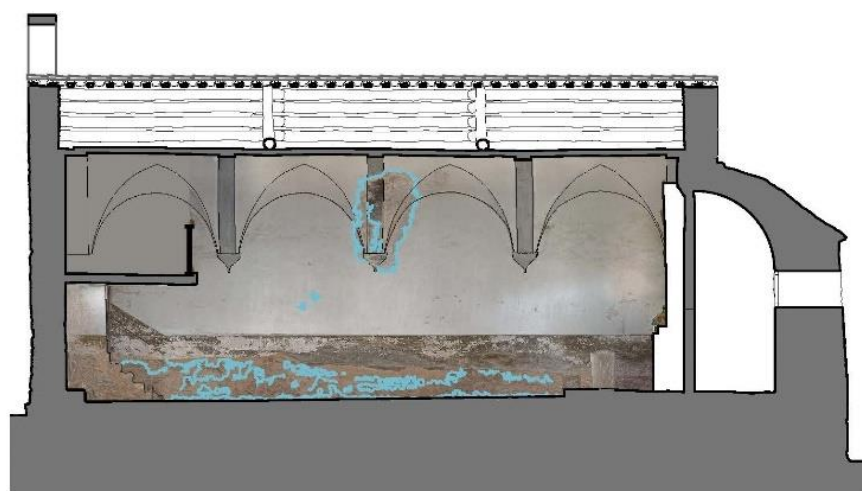
PLANTA

PLANTA ZENITAL

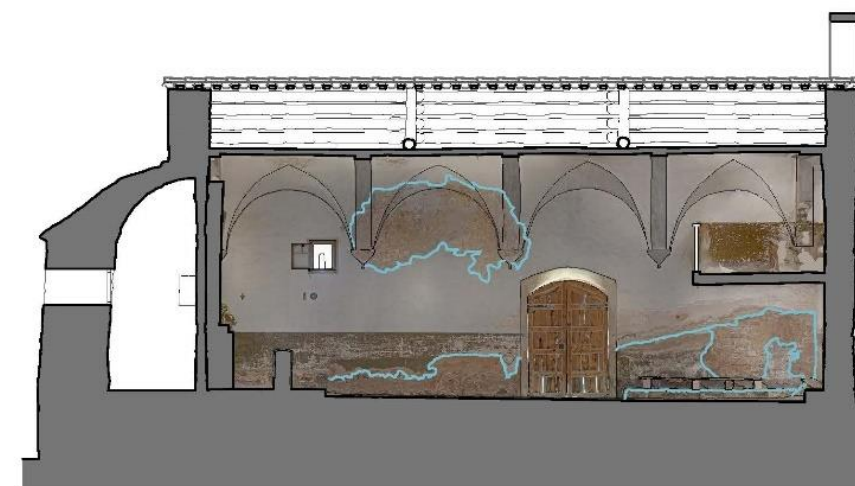
SECCIÓ ST2

SECCIÓ SL1

SECCIÓ ST1

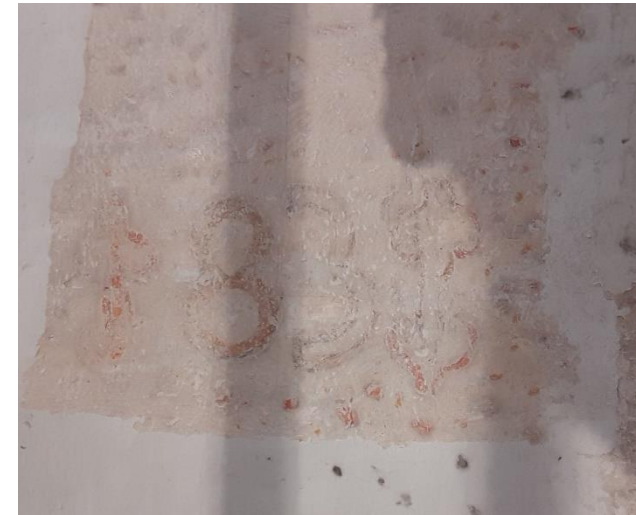

SECCIÓ SL2

3. ANÀLISI HISTÒRICA

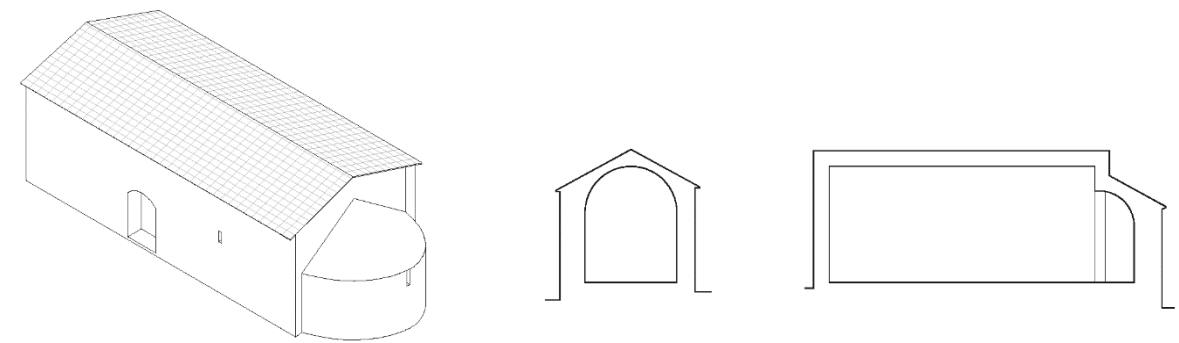
- SXI 1020 Referències documentals més antigues del municipi de Copons. **Probable construcció de l'anomenada capella rural de Copons.** No s'ha trobat l'acta de consagració.
- SXII- XVI No hi ha referències
- SXVII 1637 Primera referencia localitzada en les visites pastorals
- SXVIII 1721 A la visita pastoral es documenta que hi havia goteres aprop del campanar
- 1731 Es demanen obres a la Teulada
perque nos ploga dins la capella; Tallian las euras de la paret
- 1769 L'estat de conservació de la capella és tan deficient, que en proposa prohibir la celebració de la missa anual, passant-la a l'església de Copons, fins que s'arregli
- SXIX 1805 *Estando como estamos informados de que las rendijas que se observan en las paredes y bovedas de la Capilla rural de Sn Pedro amenazan una proxima ruina de la misma capilla*
- 1816 Es torna a demanar la reparación de la capella, i la de Sant Joan (avui desapareguda). Si en sis mesos no s'iniciaven les obres, traslladar la imatge de Sant Pere a l'església parroquial.
Probable execució de les obres (hi ha pintada la data 1831)
- 1863 No fa referència al seu estat de conservació, sinó a la necessitat manifestada de dur una certa rectitud moral al seu entorn

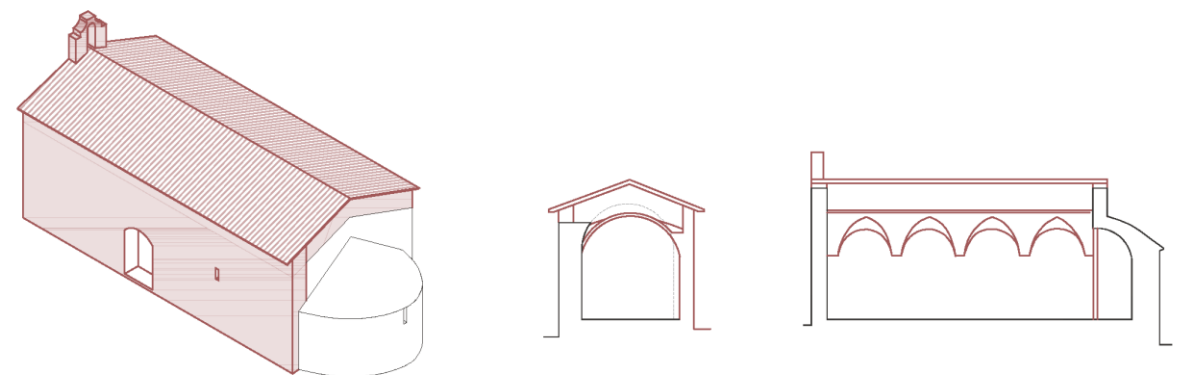
Policromies a la volta del presbiteri, amb la data 1831

© Arxiu Gavin 1971

Probable formalització de l'església, en el seu estat original al segle XI

En vermell, reformes o modificacions produïdes al segle XIX

4. ESTUDI ARQUEOLÒGIC AMB GEORADAR

L'entorn de l'església es troba dins de l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de la Generalitat de Catalunya, per l'existència de restes arqueològiques.

Es va identificar una necròpolis formada per inhumacions bastides en caixes fetes de lloses de pedra de planta rectangular, tapades amb lloses de pedra també.

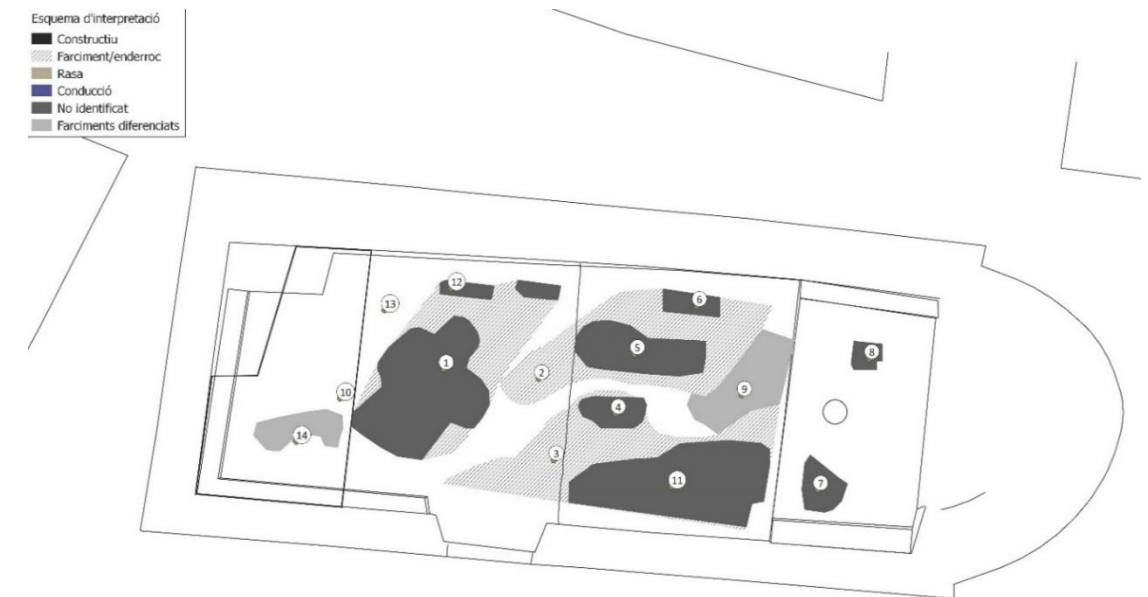
Per aquest motiu es va dur a terme un assaig no destructiu, amb georadar. Aquest estudi, però, **no ha detectat cap element clarament identificat com a sepultura de lloses, ni a l'interior ni a l'exterior de l'església.**

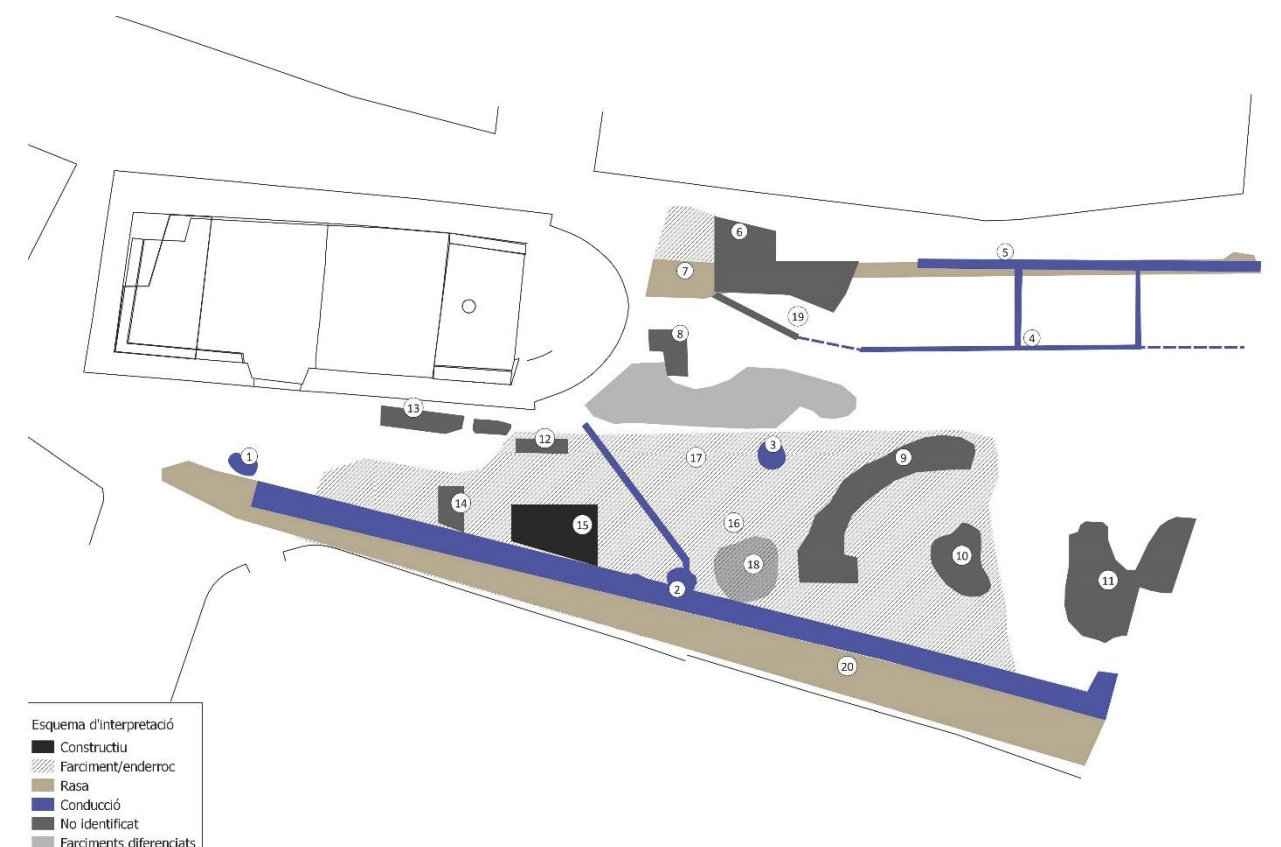
Prospecció amb georadar a l'interior

Prospecció amb georadar a l'exterior

Interpretació resultats georadar a l'interior

Interpretació resultats georadar a l'exterior

5. CALES DE RESTAURACIÓ

En les cales realitzades en els paraments, s'han pogut caracteritzar diverses estratigrafies de materials: Per una banda, tenim que **els paraments més antics de l'edifici, l'oest, en nord i part de l'est, presenten un revestiment continu en base calç de color beix**. Aquest estucat té unes línies d'especejament que no s'han pogut identificar amb un patró decoratiu. Tot aquest revestiment presenta un picotejat, de diversa intensitat segons la zona, probablement per garantir l'adherència del revestiment sobreposat. D'aquest revestiment també en queden restes per sobre de l'extradós de la volta actual, al sota coberta, que delimiten la traça de la volta de pedra romànica al tester de llevant.

Traces de l'antiga volta romànica visibles al sotacoberta

Revestiment beix picotejat que no arriba a la cantoanda entre el paramnt sud i l'est, indicant que el mur sud és posterior i més prim que l'original

El parament sud, que com ja s'ha dit és cronològicament posterior, presenta un altre acabat, amb un revestiment continu probablement amb base guix. La junta entre aquest nou revestiment i l'antic es pot veure a la cantonada entre el parament sud i l'est.

Cala deixant a la vista el revestiment beix picotejat

Especejament en el revestiment beix picotejat

Per sobre de tots els paraments hi ha un enguixat que dóna una imatge uniforme al conjunt, amb petites restes de policromies molt malmeses i amagades sobre un emblanquinat. La part baixa dels paraments presenta un arrambador pintat d'un color fosc clarament diferenciat de la resta dels paraments.

L'absis ha perdut el seu revestiment original, i les possibles pintures romàniques que hagués pogut tenir. Hi ha nombrosos rejuntats fets amb ciment Portland, i la part baixa té un nou revestiment sobre un trasdossat de maó.

En les cales de decapat realitzades, han aparegut petites restes decoratives a l'intradós de la volta per sobre el presbiteri i als nervis, però de factura poc treballada i en molt mal estat de conservació.

Restes policromies nervis

Restes policromies volta presbiteri

6. ESTAT DE CONSERVACIÓ

En els murs s'hi observen algunes esquerdes, però atès el gruix dels paraments i la poca tensió a la que treballen els materials, **no semblen d'importància i estan estabilitzades**. De tota manera, es proposa la col·locació de testimonis per poder certificar la seva inactivitat.

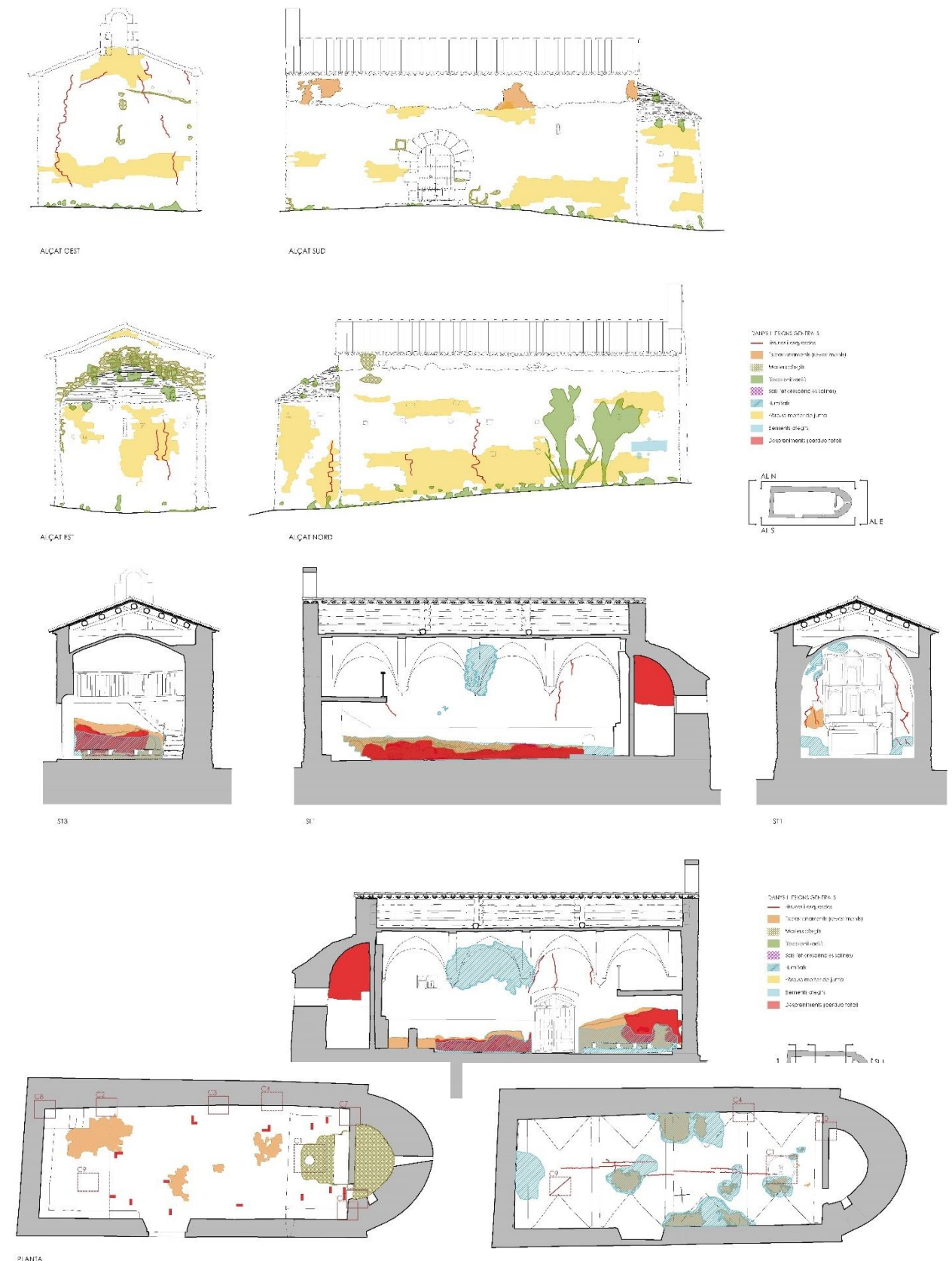
La volta de maó amb llunets, que no ha de suportar cap pes, **també presenta algunes esquerdes** i sembla com si una de les encavallades de fusta estigués en contacte amb aquest extradós i hi produís tensions. Aquestes hipòtesis **s'hauran de contrastar un cop net l'extradós i comprovada l'evolució dels testimonis a les esquerdes**.

L'estat de conservació de la coberta a dues aigües és molt deficient. La seva tipologia constructiva, a llata per canal, requereix un manteniment constant. Hi ha podridions a les llates i a les encavallades i nombroses filtracions. La coberta de l'absis, de lloses de pedra sobre la volta romànica original, no presenta filtracions, però sí biocolonització al seu extradós.

Els murs interiors, a part de les esquerdes abans comentades, **presenten molta degradació del revestiment a la seva part inferior per humitats de capilaritat, igual que el paviment**.

El cor manifesta unes esquerdes en el seu extradós i intradós. Aparentment no sembla que presenti problemes estructurals però s'haurien de fer estudis estructurals.

L'estat de conservació de l'edifici és, en general acceptable, ja que tot i que palesa el pas del temps, no sembla que hi hagi cap problema d'estabilitat important. El que sí s'aprecia de manera generalitzada són filtracions d'aigua i degradació dels revestiments.

7. ESTUDI PAISATGÍSTIC

La ubicació de l'església, dins del veïnat o nucli de Sant Pere, ha patit grans modificacions durant el darrer quart del segle XX. Així com a les fotografies dels anys 70 encara es poden veure les cases que envoltaven completament l'església, actualment les de migdia i ponent estan o bé en estat semi-ruïnós o directament han desaparegut. D'aquesta manera s'han aconseguit unes visuals més àmplies de l'església, però perdent el caràcter de nucli aglutinador.

La topografia de l'emplaçament, sense estar situat en una posició elevada, fa que la visibilitat de l'església sigui bastant limitada des de l'entorn.

@ ICGC

MATTERS
Marià Cubí 66 local 1 \ Barcelona 08006 \ T: 932 405 810
www.matters.cat \ info@matters.cat

@ Arxiu Gavin 1981

@ Arxiu Gavin 1971

Vista actual des del voltant

Vista actual façana est

Vista actual façana oest

8. AVALUACIÓ DELS VALORS PATRIMONIALS

Model 3D de l'estat actual de l'església per fotogrametria

Valor documental

L'església de Sant Pere de Copons forma part de la història del municipi i el territori des de l'Edat Mitjana, posant de manifest el seu valor documental. Dóna nom a la riera que travessa la zona. Es troba documentada en nombroses referències històriques del territori des de fa segles.

Valor arquitectònic

Tot i no ser un exemple de representació artística destacat, ja que no presenta elements tipològics o ornamentals excepcionals ni elements mobles de gran valor, **aquesta església té valor arquitectònic**. És un exemple de la tipologia d'edificis religiosos que poblen el territori des de l'edat mitjana, adaptant-se al pas del temps amb modificacions donades per necessitats litúrgiques o de conservació, i arribant als nostres dies set segles després amb una dignitat notable.

Valor significatiu

Que l'edifici de Sant Pere de Copons i el seu conjunt és un element significatiu per la comunitat és tan evident com que s'hi celebra la festa major anual des de fa molts anys, i forma part de la seva memòria històrica. També el fet que des de l'Ajuntament s'hagi tirat endavant la iniciativa de rehabilitar posa de manifest la voluntat de preservar-lo per a les generacions futures.

Cartell de Festa de Sant Pere 2014

Cartell de Festa de Sant Pere 2018

Cartell de Festa de Sant Pere 2019

Es considera que aquest edifici ha de tenir una continuïtat del seu ús actual, com a edifici religiós, garantint-ne la conservació i ampliant-lo a possibles usos culturals (concerts, exposicions) que la comunitat pugui acordar amb el bisbat.

Cal garantir la continuïtat de l'ús en aquest edifici, restaurant-lo i prenent mesures per minimitzar el manteniment necessari. Millorar les prestacions interiors i posar-lo en valor.

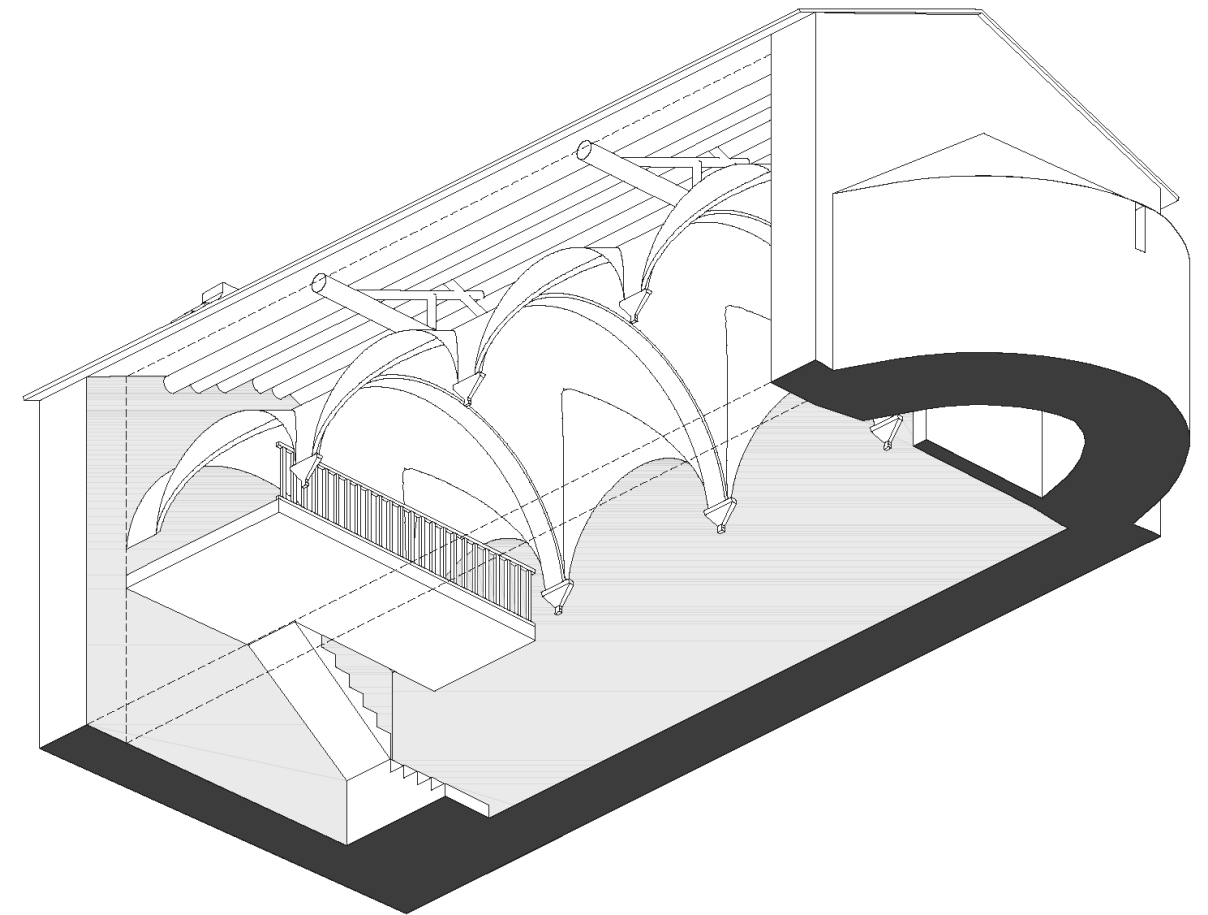
9. PROPOSTA D'ACTUACIONS

Per tal de garantir la continuïtat de l'ús en aquest edifici i posar-lo en valor, els objectius han estat:

- Restaurar l'exterior: garantir la estabilitat del conjunt evitant l'entrada d'aigua des de la coberta, segellant les esquerdes i restaurant puntualment la pell exterior i les fusteries
- Restaurar l'interior: restaurar la pell interior de paraments, voltes i paviment, consolidar el cor, i dotar de nou mobiliari litúrgic i enllumenat elèctric

Els criteris generals de les actuacions són:

1. Respectar totes les fases històriques presents a l'edifici
2. Intervenció mínima a les façanes exteriors, consolidant l'existent
3. Canvi del sistema constructiu de la coberta per minimitzar el manteniment i allargar la seva durabilitat
4. Restauració de l'interior, recuperant i dignificant els revestiments
5. La intervenció sobre els elements tindran com objectiu mantenir i conservar tots els originals possibles, sempre que el seu estat de conservació ho permeti.

- RESTAURACIÓ EXTERIOR

Es tracta de fer una intervenció molt subtil, mantenint la imatge exterior actual, congelant en el temps l'estat de conservació que ens ha arribat i que forma part de la memòria històrica dels habitants de Copons.

COBERTES

- rehabilitació i millora de la coberta de teula per tal de minimitzar el manteniment, amb impermeabilització i aïllament tèrmic
- consolidació del campanar d'espadanya
- sanejat de la coberta de lloses
- neteja de la runa acumulada a tot l'extradós de les voltes de maó de pla

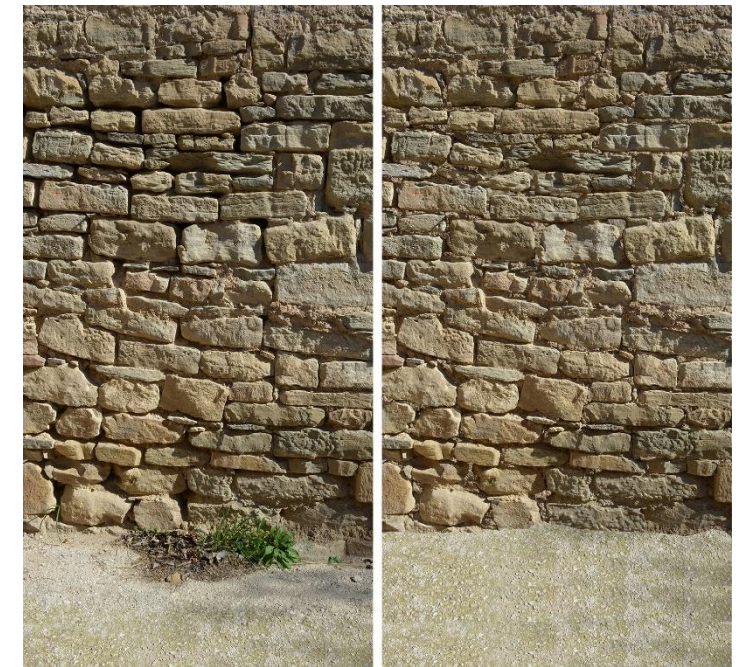
MURS I PELL EXTERIOR

- consolidació del campanar d'espadanya
- restauració de la portalada dovellada i substitució de la peça de marxapeu
- restauració de la porta i les finestres
- canvi del panell explicatiu de l'entrada per un text que reflecteixi les dades històriques contrastades aportades per aquest estudi previ de projecte

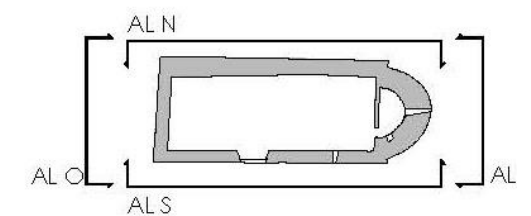
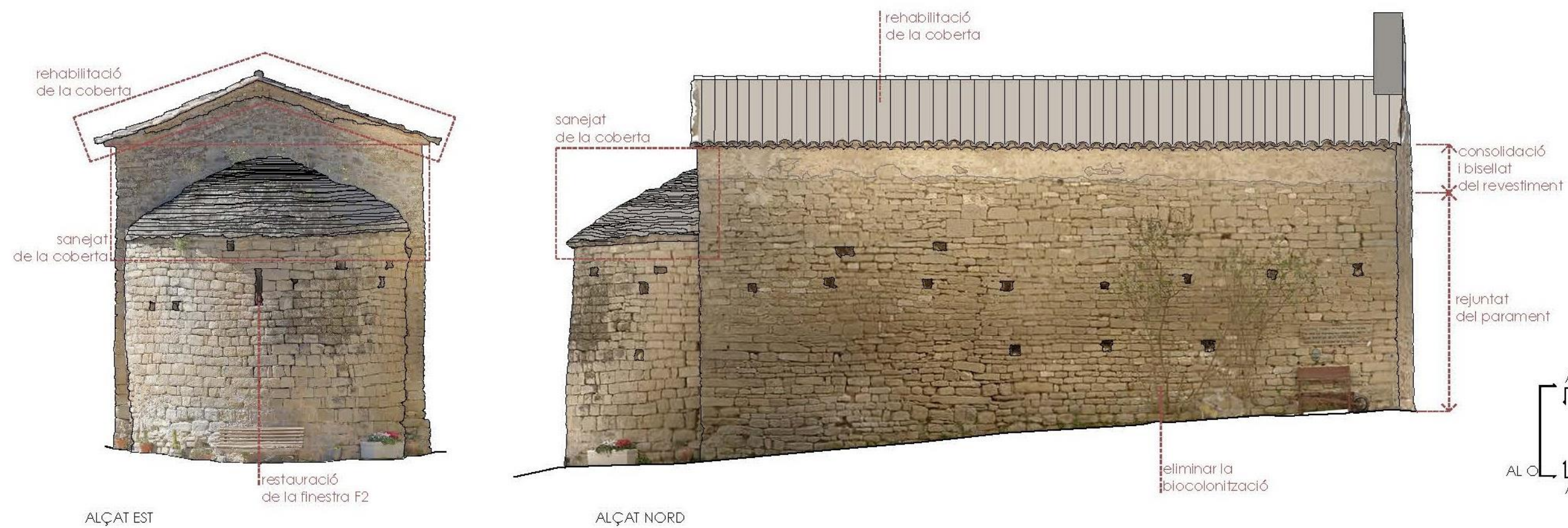
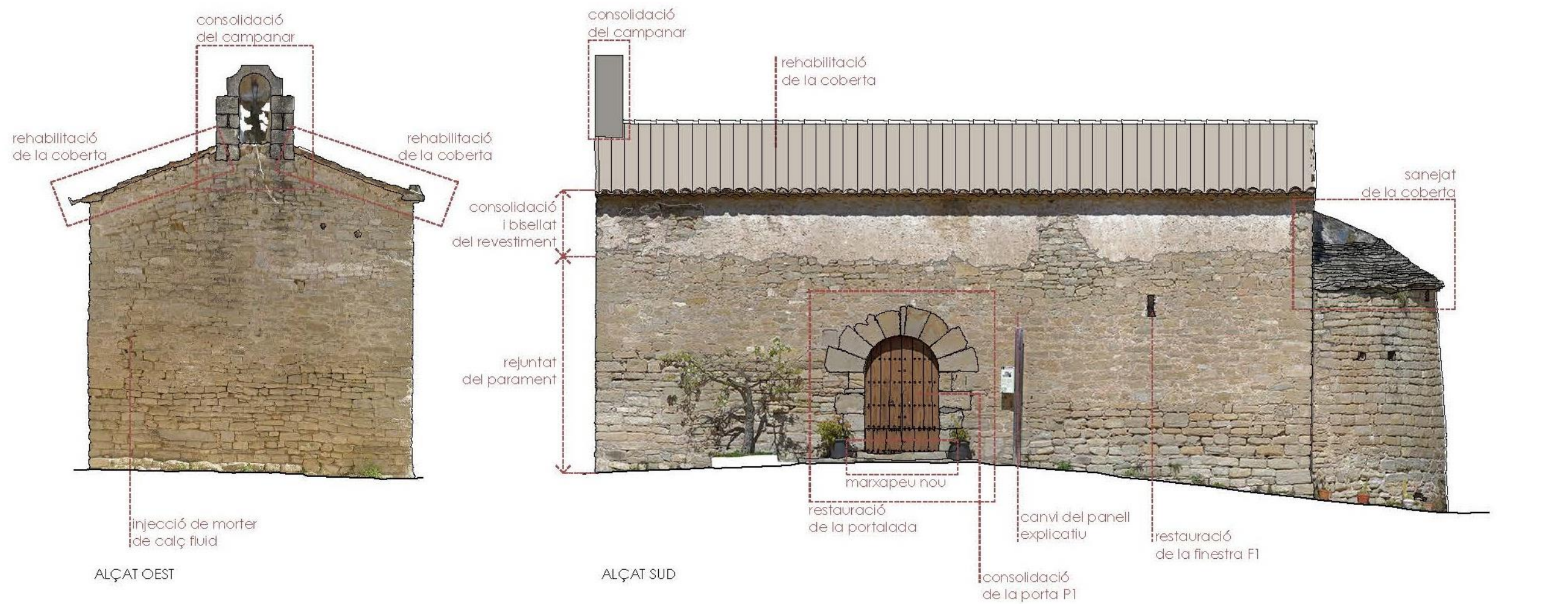
- consolidació dels murs amb injeccions de morter de calç fluid
- rejuntat dels paraments
- consolidació i bisellat de les restes de revestiment continu

Estat actual i proposta rejuntats i bisellats

Estat actual i proposta rejuntats

- RESTAURACIÓ INTERIOR

CONSOLIDACIÓ INTERIOR

- Estudi del comportament estructural del cor: es proposa fer unes proves de càrrega per determinar el seu comportament real i verificar el seu nivell de seguretat
- Restauració i consolidació cor i escala, segons hagi determinat l'estudi del seu comportament estructural

PELL INTERIOR

- Decapat i restauració de les policromies

Estat actual policromies presbiteri

Estat actual i proposta policromies nervis

- Restauració dels revestiments històrics (en base a analítiques i estudis *in situ*)

Estat actual i proposta restauració revestiments paraments

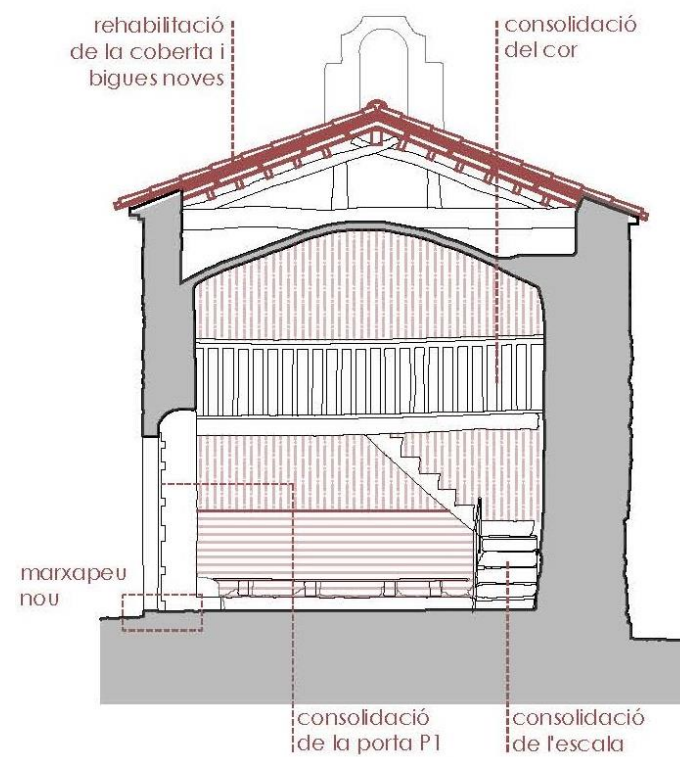
- Tractament antihumitat de tota la part baixa dels murs
- Restauració del paviment
-

INSTAL·LACIONS

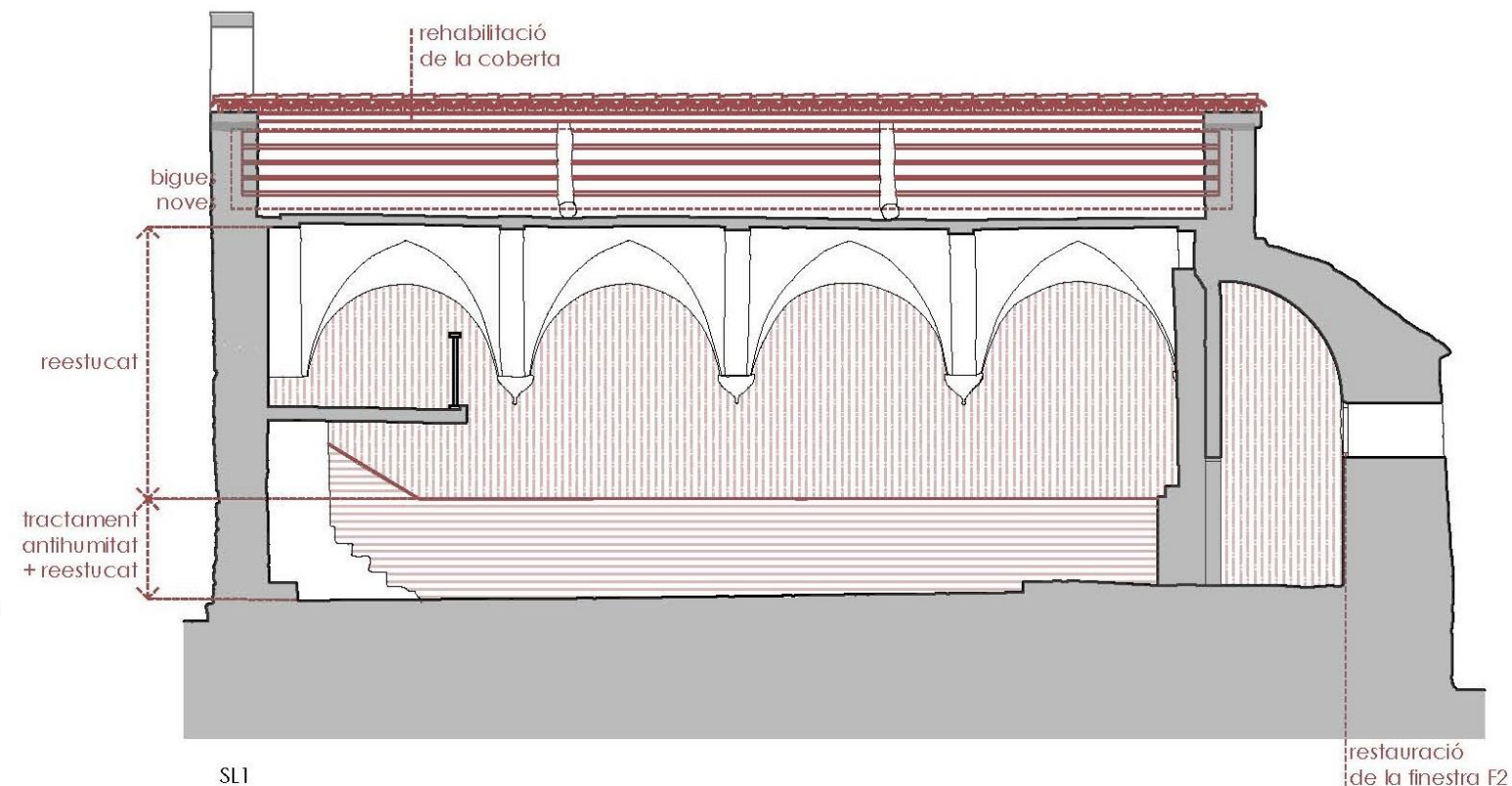
- Nova escomesa elèctrica
- Il·luminació interior amb un enllumenat nou

MOBILIARI

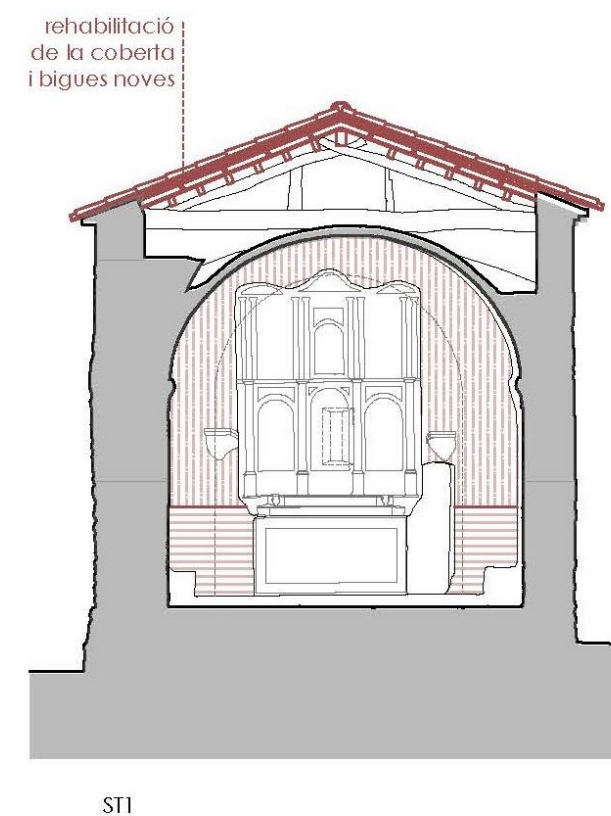
- Restauració del retaule
- Mobiliari nou

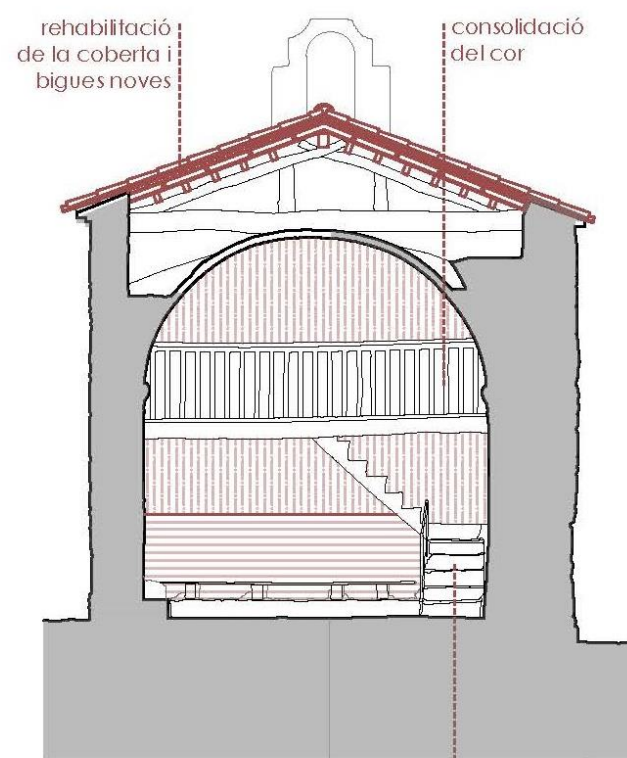
ST3

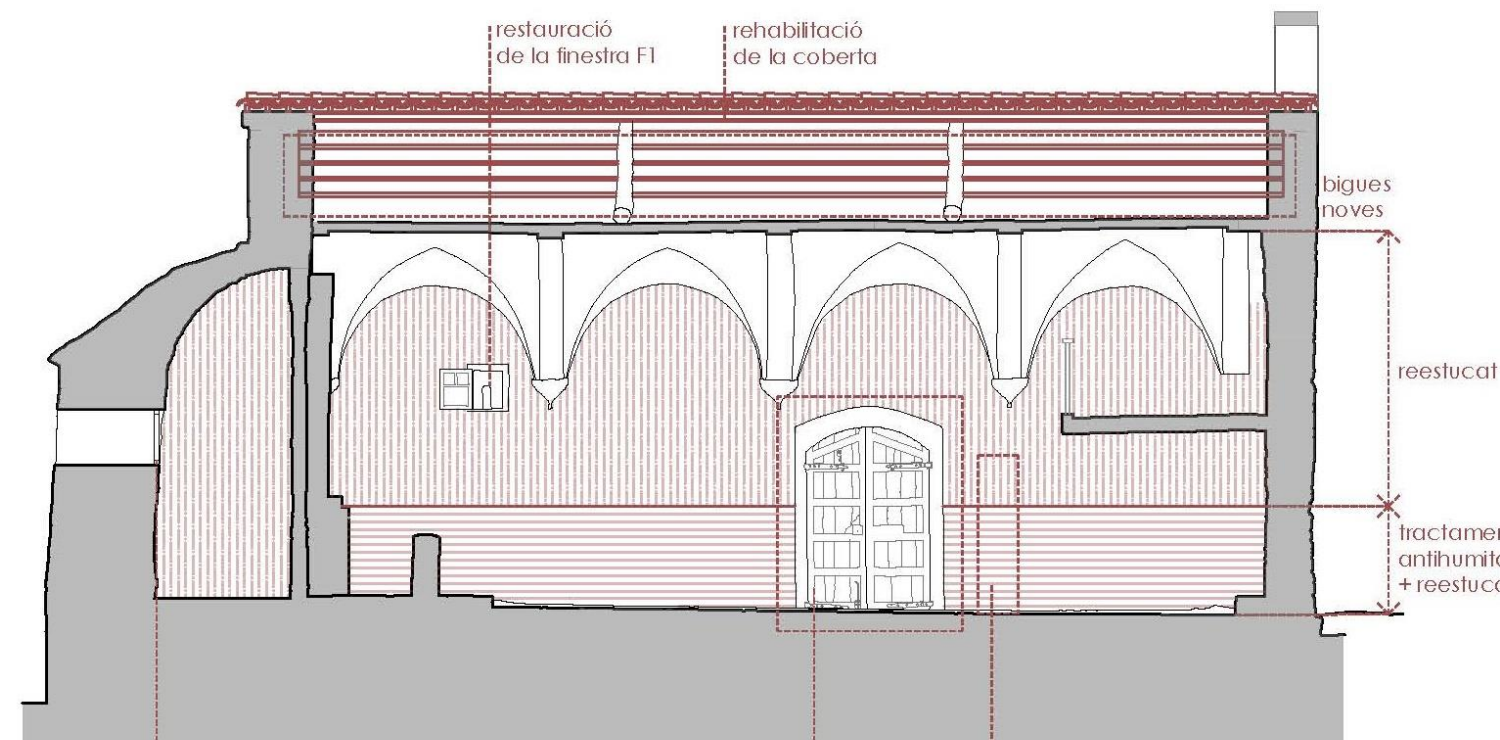
SL1

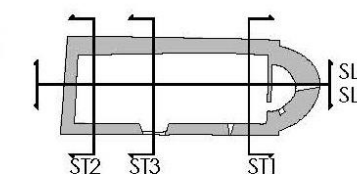
ST1

ST2

SL2

10. FASES DE TREBALL

• Treballs d'urgència

Es considera que l'estat de conservació no és preocupant, però es proposen unes mesures preventives: col·locació de testimonis a les esquerdes per assegurar que estan estabilitzades i repàs de la teulada (ajustant teules i substituint peces trencades) per garantir que no entri aigua a l'interior.

També seria interessant fer una neteja de tot l'extradós de les voltes, que actualment estan plenes de runa.

• Coneixement (estudis)

Tot i que el present Estudi Previ de Projecte ha generat nou coneixement sobre l'edifici (aixecaments, estudis històrics, georadar, cales de restauració), també ha posat de manifest que caldrien alguns estudis més, com ara: analítiques dels revestiments tant d'exterior com d'interiors i avaluació de la capacitat portant del cor.

• Intervenció (projectes i obres)

Es proposen bàsicament dues fases de d'intervenció: una per la restauració exterior de l'edifici i una altra per la restauració interior. Aquestes fases, es podrien subdividir en més fases, sempre respectant la lògica constructiva i els recursos, si la disponibilitat pressupostària ho fes necessari.

FASE 0. TREBALLS PREVIS/URGÈNCIA

FASE 1. RESTAURACIÓ EXTERIOR

FASE.1a COBERTES

FASE.1b MURS I PELL EXTERIOR

FASE 2. RESTAURACIÓ INTERIOR

FASE.2a CONSOLIDACIÓ INTERIOR (COR)

FASE.2b PELL INTERIOR

FASE.2c INSTAL·LACIONS

FASE.2d MOBILIARI

ESTUDIS

FASE 2b Analítiques revestiments interiors

11. VALORACIÓ ECONÒMICA ORIENTATIVA

		ESTUDIS	PROJECTE	TOTAL PROJECTE	OBRA	DO	DEO	CSS	TOTAL EXECUCIÓ OBRA	TOTAL FASE
FASE 0. treballs previs/urgència					2.600 €				2.600 €	2.600 €
FASE.1a	cobertes		3.700 €	3.700 €	39.900 €	1.800 €	2.000 €	700 €	42.400 €	46.100 €
FASE.1b	murs i pell exterior		3.500 €	3.500 €	37.300 €	1.700 €	1.900 €	600 €	39.600 €	43.100 €
FASE 1.	RESTAURACIÓ EXTERIOR		7.200 €	7.200 €	77.200 €	3.500 €	3.900 €	1.300 €	82.000 €	89.200 €
FASE.2a	consolidació interior		1.800 €	1.800 €	17.950 €	900 €	1.000 €	300 €	20.150 €	21.950 €
FASE.2b	pell interior	4.000 €	6.200 €	10.200 €	66.800 €	3.100 €	3.400 €	1.100 €	74.400 €	84.600 €
FASE.2c	instal·lacions		1.900 €	1.900 €	20.650 €	1.000 €	1.000 €	400 €	23.050 €	24.950 €
FASE.2d	mobiliari		1.800 €	1.800 €	17.700 €	900 €	900 €	300 €	19.800 €	21.600 €
FASE 2.	RESTAURACIÓ INTERIOR	4.000 €	11.700 €	15.700 €	123.100 €	5.900 €	6.300 €	2.100 €	137.400 €	153.100 €
TOTAL		6.600 €	18.900 €	25.500 €	202.900 €	9.400 €	10.200 €	3.400 €	222.000 €	244.900 €